

יהודי מתוך בחירה!

האירוע המכונן ביותר בהיסטוריה היהודית, מתן תורה, נעשה רק לאחר שה' מבקש את הסכמתם של בני ישראל לקבל את התורה. מדוע חשוב שקבלת התורה תהיה מתוך בחירה חופשית?

יזמה חדשה ישנה

כתבה שהתפרסמה לפני מספר שנים ב'ניו-יורק טיימס' הציגה 'טרנד' חדש בעולם היהודי בארה"ב: בתי תפילה שבהם אין המתפללים צריכים לשלם דמי חברות [?] 'מעמבער-שיף', ובמקום זאת נוקבים בסכום משוער, וכל מתפלל משלם לפי יכולתו הכלכלית. הם אינם צריכים להתנצל אם משלמים יחסית מעט [?] זה 'תשלום התנדבותי' ולא הכרחי.

הסיבה לשינוי נעוצה בהבנה שהדור הצעיר אינו אוהב שמכתיבים לו כמה עליו לשלם כדי להשתייך לבית-הכנסת. 'דור הפלזמה' רוצה להחליט בעצמו מתי וכמה לשלם; זה דור שרוצה לעשות הכול מתוך מה שמכונה ביהדות 'בחירה חופשית'.

שלושים בתי תפילה המשתייכים לתנועות לא-אורתודוקסיות עשו 'מהלך דרמטי' והחליטו לנסות את השיטה החדשה. הגדיל לעשות ראש התנועה הרפורמית בהצהירו: "חברות בבית כנסת היא דבר שלא קונים אותו בכסף".

מחקר שהתפרסם מאוחר יותר בדק את התוצאות של המהלך הדרמטי הזה והגיע למסקנה שלא זו בלבד שבתי התפילה האלו לא הפסידו מכך, אלא להיפך [?] מספר החברים רק גדל, כמו גם היקף התרומות.

משום מה 'נשכחה' בכתבה העובדה שאת השיטה הזו המציאה תנועת חב"ד.

בהתוועדות י' שבט תשכ"ו, דיבר הרבי על כך שחב"ד צריכה להיות שונה מכל יתר הארגונים. הללו, כשהם פוגשים אדם, דבר ראשון הם משקיעים את הכוחות בצירופו לארגון, ורק לאחר שהוא נהפך לחבר מן המניין הם יחלקו עמו את כל הזכויות והשירותים להם זכאים כל חברי הארגון.

לחב"ד יש גישה הפוכה, אמר הרבי. כשפוגשים ביהודי, ראשית כל יש לתת לו כל מה שיש לנו להציע, בגשמיות וברוחניות, ורק לאחר מכן לומר לו שיש ארגון שעניינו לתת לאחרים את מה שנתנו לו, ובבקשה שיסייע בעבודה הזו (תורת מנחם כרך מ"ו, עמ' 59).

וכמו בכל פעולה אחרת של הרבי, בסופו של דבר כולם מכירים בצדקת הדרך של ליובאוויטש, אבל דבר אחד ברור: יהודים לא אוהבים שאומרים להם מה לעשות, אלא מעדיפים לעשות דברים מתוך בחירה חופשית.

רק בהסכמה

אנו רואים זאת גם בפרשת השבוע, יתרו. הנושא המרכזי בפרשה הוא מתן תורה. לפני מתן תורה אנו מגלים תופעה בלתי שגרתית לחלוטין; הקב"ה פונה למשה ואומר לו: "כה תאמר לבית יעקב" אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ועתה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה" ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש".

בעצם, הקב"ה מבקש ממשה שילך וימסור לעם את ההצעה שלו. אם יסכימו לקבל על עצמם את התורה אזי הם יהיו 'עם סגולה', העם הנבחר של הקב"ה, וה' אומר לו: "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל".

משה ירד אל העם, "וישם לפניהם את כל הדברים אשר צוהו ה'", ואז: "ויענו כל העם יחדו ויאמרו, כל אשר דבר ה' נעשה. וישב משה את דברי העם אל ה'" (שמות פרק י"ט).

זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שהקב"ה בבואו לצוות בני-אדם הוא מבקש את הסכמתם. מעולם לא ראינו תופעה כזו לפני כן.

נשאלת השאלה, מדוע לפתע שינה ה' ממנהגו ושאל בני-אדם, יושבי בתי חומר, אם הם מוכנים לקבל את דבריו?

במתן-תורה מצינו עוד תופעה חדשה שלא נמצאה בתורה לפני כן. כאשר ה' מצווה את משה ללכת ולהציע לבני ישראל את התורה ולבקש את הסכמתם, הוא נכנס לפרטים, ואומר למשה: "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל". רש"י מפרש, שהכוונה היא שקודם ידבר עם הנשים, ולאחר מכן עם הגברים.

גם כאן נשאלת שאלה; מדוע כאן הוקדמו הנשים לגברים?

משיב הרבי את המובא במדרש (שמו"ר כ"ח, ב): בפעם הראשונה שהקב"ה דיבר אל בני האדם הייתה מיד לאחר בריאת העולם, כאשר ציווה את האדם הראשון "ומעץ הדעת טוב ורע, לא תאכל ממנו" (בראשית ב, י"ז).

הכל מכירים את סוף הסיפור. אדם אמר לחוה שה' הזהירו שלא לאכול מהעץ, אך היא לא שמעה באוזניה את הציווי מהקב"ה (היא סילפה את הציווי והוסיפה שאסור אף לגעת בעץ, ובפועל היא נגעה בעץ, ומשלא קרה דבר אכלה ממנו בעצמה), ואז "ותתן גם לאישה עמה ויאכל" (ג, ו). אומר המדרש: אילו היה הקב"ה מדבר ישירות עם חוה, לא זו בלבד שלא הייתה אוכלת מעץ הדעת, אלא הייתה משגיחה גם על אדם שלא ייכשל.

לכן, בהגיע מתן תורה, וכדי לשלול את הכישלון שהיה בחטא עץ הדעת, הורה הקב"ה למשה רבינו לדבר קודם עם הנשים, וכשהן תשמענה זאת ישירות ממשה

רבינו, הן תדאגנה שגם הגברים יתנהגו כראוי (תורת מנחם כרך ל"ה עמ' 186 ועוד).

הפקת לקחים

על-פי-זה אולי יש לומר שמאותה סיבה ביקש הקב"ה את 'הסכמת' בני ישראל לקבלת התורה.

בפעם הראשונה, בבריאת העולם, הקב"ה לא שאל את אדם וחוה האם הם מסכימים ל"דיל" הזה, לאכול בחופשיות מכל עץ הגן מלבד עץ הדעת, אלא "ויצו ה' אלקים על האדם" ומעץ הדעת לא תאכל". הוא אף הוסיף אזהרה ועונש: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות". ואף על פי כן, עוד באותו היום הם כבר עברו על הציווי.

ולכן במתן תורה, כאשר הקב"ה עמד לתת לעם ישראל ² לא ציווי אחד אלא שש-מאות ושלושה-עשר ציוויים, הוא נמנע מלהנחית עליהם זאת כ'גזרה מלמעלה', אלא קודם שאל את דעתם וביקש את הסכמתם לקיים את כל המצוות. וכפי שהתורה ממשיכה לספר בפרשת משפטים: "ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים" ³ הכול הוא אמר להם, וגם קרא באוזניהם את "ספר הברית", מבראשית ועד מתן תורה, ועל כל זה הם ענו: "נעשה ונשמע" (שמות פרק כ"ד).

הם הסכימו בחפץ לב ובשמחה גדולה, ורק אז היה מתן תורה (את דברי חז"ל לגבי "כפה עליהם הר כגיגית" מסביר הרבי שאלו מכוונים לתורה שבעל פה, אך התורה שבכתב קיבלו מרצונם החופשי, וראה שיחת פורים תשל"ב, שיחות קודש תשל"ב חלק א' עמ' 529).

גיור רק מרצון

ויש לומר שזהו המקור להלכה מעניינת בהלכות גירות: הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק ג' בתחילתו כותב: "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה, טבילה וקרבתן. מילה היתה במצרים ⁴ וטבילה היתה במדבר ⁵ וקרבתן שנאמר ⁶ ויעלו עולות". ואז הוא ממשיך: "וכך לדורות, כשירצה הגוי להיכנס לברית ⁷ צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן".

משמעות הדברים: הלכות גירות נלמדו ממתן תורה. ישנה הלכה שאומרת שתינוק שהתגייר על-ידי בית-דין, בהגיעו לגיל בר מצווה "יכול למחות משיגדיל" (שו"ע יו"ד רס"ח, ז). דהיינו, עליו להסכים ולקבל עליו מדעתו את הגיור, ואי-אפשר להחיל זאת עליו בעל כורחו. ויש לומר, שהדבר מיוסד על מעמד הר סיני, שהקב"ה שאל את עם ישראל אם רצונם לקבל את התורה.

בנוסף לכך, ההלכה אוסרת להשיא את האישה נגד רצונה. את זה אנו למדים מרבקה, שאחיה ואמה אמרו: "נקרא לנערה ונשאלה את פי", ואומר רש"י על אתר: "מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה" (בראשית כ"ה, כ"ז).

חז"ל משווים את מתן תורה לנישואין של בני ישראל עם הקב"ה. ויש לומר, שלכן במתן תורה הוא שלח את משה רבינו, "שושיבנא דמלכא", כדי לשאול את הכלה ⁸ את עם ישראל, אם היא מסכימה לשידוך ⁹ ורק לאחר שעם ישראל הביעו את הסכמתם, יכולים היו לקבוע תאריך לחתונה.

Jews by choice

באמריקה מכנים את הגרים "יהודים מתוך בחירה" - Jews by choice ובאמת, בהר סיני כל אחד ואחת מישראל הסכים מרצונו החופשי לקבל את התורה. ולכן, רק בגלל שהדבר בא מתוך בחירה חופשית, עם ישראל כל-כך אוהב את התורה ומוסר את נפשו על קיומה לאורך כל הדורות. בגלל ש"מלכותו ברצון קיבלו עליהם", לכן אנו אוהבים ושמחים איתה תמיד.

בדורנו, רוב היהודים נולדו להורים שאינם שומרי תורה ומצוות, ואין שום גורם חיצוני שמכריח אותם לקיים מצוות, רוב היהודים שנמצאים איתנו כאן בבית הכנסת מקיימים מצוות מתוך בחירה חופשית. היום, כמעט כל היהודים הם יהודים מבחירה - Jews by choice